

1711 – Bogaert, Historische Reizen

Abraham Bogaert, 1663-1727

Poet and author of prose and plays. He traveled in the service of the Dutch East India Co. to the East Indies and South-East Asia.

- 1711 Historische reizen der oostersche deelen van Asia: zynde eene historische beschryving dier koninkryken en landschappen, door hem bezocht en doorwandelt, beneffens een nauwkeurig ontwerp van de zeden, drachten, wetten en godtsdienst der zelve inwoonders, en wat verder wegens de dieren, planten, vruchten, enz. in die gewesten aanmerkenswaardig is. Mitsgaders een omstandig verhaal van den Bantamschen inlandschen oorlog, het verdryven der Francoizen uit het koningryk Siam, en 't geen aan Kaap de Goede Hoop in den jaare 1706 is vorgevallen, tot aan het opnotbod des Gouverneurs Willem Adriaan van der Stel. Amsterdam: Nicolaas ten Hoorn, pp. i-xvi, 1-604, i-viii; 8vo.

Dutch text of Amsterdam, 1711

[p.104] [Visit to Cape of Good Hope]

Men vind daar ook een zeker gedierte dat, gelijk de reinoster, een, twe hoornen van een gelijke lengte op de neus draagt. 't Heeft de grootte van eenen matelyken olifant, en gelijkt de staart en pooten zeer wel naer 't zelve dier. Recht en rond zijn d'ooren, en is zijn huid met kort muisvaal hair bezet, behalve dat in den nek een klein trosje zwart hair pronkt.

A. B O G A E R T S
H I S T O R I S C H E
R E I Z E N

Door d'oostersche Deelen van

A S I A.

VERKLARING

D E S

TYTELPRIJTS.

't GEZICHT, verzelschapt van vrouw AANDACHT, te-
kent aan,
't Geen haar de WAARHEID komt van Azië t'ontvouwen,
Zy wil haar eige, geen gehuurde pen, vertrouwen,
Maar doet ze als vulnis verre en uit haar oog van daan.
Die Aardsgodinne, op een verheven troon gezeten,
En onder 't purper van haar staatlyke achtbaarheid,
Daar 't merk der Maatschappy zyn glanssen door verspreit,
Houd wrevle Koningen geboeit aan band en keten.
Graatzieke handen, op het grypen afgerecht,
Bestormen haaren schat, gestort uit haaren hooren.
Zy dult die drift, doch schynt aan haaken zich te stooren,
Des zy die rukkers thans aan staale kluijsters legt.
De DOOLING, ziende nu haar dooling, vlucht, geneepen
Van spyt en schaamte, als een verbaasde, en zucht en rente.
De bysieraden, licht des zienders oog bekent,
Vertoonen bomen, ooft en planten, zee en scheepen,
Landaarden, dieren, daar geteelt en voortgebracht,
En al 't geen zeltzaam werd in Indië geacht.

A. BOGAERTS
Reizen door
A S I A.

COGNITIONIS
VIA.

t'Amsterdam By NICOLAAS TEN HOORN, Boekverkoper 1711.

planten en kruiden; en zou my een schoon veld ter eere ge-
 baand zyn, indien ik my in een beschryving der zelve wilde
 inlaten, dat thans met myn oogwit niet over een komt, en
 van my tot een anderen tyd gespaart word. De gewassen, zo
 boom-als aardvruchten, en door de Hollanders aldaar gepoot,
 groeyen weelig, en schynen daar in haar eige element te zyn.
 Men vind 'er veele zoorten van appelen en peeren, granaten,
 oranje, citroenen, limoenen, karstanien, aprikozen, per-
 ziken, queën, en andere ooftboomen. Aalbezien willen daar
 groeyen en bloeyen, maar niet speenen. Men snyd 'er een on-
 eindige meenigte van roode en witte druif, waar uit eenen
 rykdom van goede wyne geparst werd. Zo weelig groeyen
 daar de graanen, dat my verzekert is daar taruwhalmen gevon-
 den te zyn, die over de hondertenzestig ayren ryk waren. Niet
 minder tieren de peulvruchten en andere moeskruiden en aard-
 gewassen, als kool, wortelen, raapen, bieten, en voorna-
 mentlyk de bloemkool, die by geheele vaten ingezouten, en
 door veele oorden van Indiën verzonden werd. Van de ge-
 wassen, daar uit Asie overgebracht en gepoot, zal ik ter dier
 plaats spreken, alwaar dezelve in eigene aarde vrolyk tie-
 ren. Doch niet tegenstaande de weelige vruchtbaarheid der Hol-
 landsche gewassen in Afrikaansche aarde, staat echter aan te
 merken, dat voornamentlyk de boomvruchten wel heur ge-
 daante behouden, maar veel van heure eigenschappen en sap-
 pen verliezen. Want de perzik mist daar zyn bloozende en
 inkarnate verwe, en tongkittelende sappigheid, en schynt 'er
 als onder de roede eener wrange stiefmoeder te kwynen. De
 zamentrekkentheid der queën, haar waare eigenschap, is daar
 verre te zoeken, en in een zoete malsheid verandert. Het
 sap der appelen en peeren, die noch voor een groot gedeelte
 haare verwe behouden, schynt vervloogen, en zyn die vruch-
 ten schoonder in 't aanzien dan in waarheid; dingen die voor-
 namentlyk van de voeding der vreemde aarde afhangen, en
 waar van ik in een ander werk wytloopig spreken zal.

Ryk is dat oord van grimmende leeuwen, die by donkere ^{Gedertem}
 maane uit hunne naare schuilhoeken te voorschyn komen, en
 tot omtrent de wooningen op roof loopen. Bitterzyn de ram-
 pen

pen, die door bonte tygers en verslindende wolven aan menschen en tam vee veroorzaakt werden. Daar zyn olifanten, reïnosters, luipers, yzere varkens, wilde paarden en ezels van een zeldzame schoonheid, boskatten, en jakhalzen; een gedierte de vos niet ongelijk, en dat om zyn scherpe reuk van den leeuw voor spie gebruikt werd, om het aas voor hem op te snuffelen. De bosschen en grasryke valeyen voeden veel wilde koeyen, rheekalveren, en harten, die zomtyds met geheele troppen van honderden te zamen schoolen. Noch zyn daar steenbokken, hazen, konynen, en roshaarige steendassen, die ongemeen loom in 't loopen, maar niet onaangenaam van smaak zyn. Men vind daar ook een zeker gedierte dat, gelyk de reïnooster een, twe hoornen van een gelyke lengte op de neus draagt. 't Heeft de grootte van eenen matelyken olifant, en gelykt de staart en pooten zeer wel naer 't zelve dier. Recht en rond zyn d'ooren, en is zyn hüt met kort muisvaal hair bezet, behalve dat in den nek een klein trosje zwart hair pronkt. De paarden, van welke wy boven spraaken, zyn byzonder klein van hooft, en vry lang van ooren. Hun geheele hüt bestaat uit witte en zwarte streepen, die van boven tot beneden in de breete van vier vingeren afhangen, dat eene aangename schakering geeft. Niet minder zeldzaam zyn d'ezels, welkers hüt uit allerlei verwen bestaat. Over den rug, van 't hooft tot aan de staart, loopt een groote streep van blaauwe verwe. 't Overige van 't lyf bestaat uit brede banden, die en geel, en groen, en blaauw, en zwart, en wit zyn, en alle een levendige koleur vertoonen; over welke zeldzaamheid ik my dikwils onder 't beschouwen hunner afgetrokkene hütten verwondert heb.

Tam Vee.

Van tam vee is 'er alomme een groote volheid, namentlyk van ossen, koeien, kalveren en schapen. Schoon zyn 'er d'ossen, en vleezig, en dik, en hooger dan in Holland, doch niet vet. Lang en krom zyn deszelfs hoornen, en werden 'er gevonden, die dezelve vlak op 't lyf hebben neer hangen. Met deze dieren ploegt men daar het aardryk. Deze loopen ten getalle van acht voor eenen boerenwagen, en leggen met een bekwaame vracht een matelyken weg af. Wolle

leloos, groot en laag van beenen zyn daar de schapen, en met een roshaarige huid, even als de geiten, gedekt, waar tegen zy in grootte wel opmoogen. Lang en dik zyn deszelfs staarten, dat niet dan enkel vet is; en zyn 'er gevonden, die de zwaarte van twintig ponden opwoegen. Haar vlees is geil, doch als zy zich met Hollandsche schapen vermengt hebben, zyn d'afkomelingen veel malicher, en schynt d'ongeligheid, waar van de laatste veel nood hebben, dan in een lieffelyk vet verandert te zyn.

Een meenigte van monsters levert daar de zee uit, als zee-^{Zeedieren.} paarden van een yzelyke gedaante en grootte, zeevarkens, zeekatten, zeekoeien, en robben, die van eenige zeebeeren genaamt werden. De zeekoeien zyn in grootte den reinoster gelyk. Kort zyn ze, doch dik, en hangt haar derhalve de buik zeer laag. Aan 't hoofd hebben zy twee korte ooren, en in den muil twee tanden, die op dezelve wyze als die der olifanten vooruit steeken. Niet alleen gebruiken zy de zee, maar gaan zomwyle ook te lande weiden; en is haar vlees aangenaam en goed om t'eten, en vaake van my, doch gerookt, met smaak genuttigt. De zeebeeren zyn wreed in 't aanzien, fel in 't byten, stout door onverzaagtheid, eenigzins scherp van muil, gitzwart gehaart, en lam van achteren. Zo groot nochtans is haare snelheid in 't loopen, niet tegenstaande d'achterste pooten nasleepen, dat een wakker man werk heeft dezelve by te houden; want van haar werd ook 't aardryk gebruikt, waar op zy zich in de stralen der zonne bakeren. Hier by zou men de land- en zeeschildpadden kunnen voegen, die daar in grooten getalle ook gevonden werden.

Van groot en klein gevogelte werd daar veelerlei soort ge-^{Gevozelte.} vonden, als scholfers, zwart van veeren, en in grootte de gans byna gelyk; geelgebekte bergenden, pylsteerten, slobben, telingen, smienten, faizanten, vierderlei soort van patryzen, hout- en watersnippen, rotganzen, quakkelen, leeuwerken, kanaryvogels, en veelerlei slag van musschen. Daar zyn ook rietvogels met roode beenen en bekken; blaauwe, witte en zwarte reigers, witte lepelaars niet groot van lichchaam, maar met zeer gekronkelde halzen; pauwen, kraanen, verscheide zoor-

ten van havikken, exters, ravens, en ook fruitsvogelen. Op d'eilanden daar omtrent geleegen zyn een oncindige meenigte van witte en gespikkelde meeuwen, witte kropganzen, kaapvogels, jan van genten, en andere, die de Portugezen den naam van *Gavoitoyns*, *Faysons*, *Mangas de Velludo*, *Garapians* en *Alkatraces* geven, alle bepluimt met zeldzame vederen. Noch

Pinguyns.

zag ik op myn tweede reize op 't Daffeneiland een zeker gevogelte, waar aan men den naam van pinguyns gaf. Zy zyn wat kleinder dan de ganzen, wit en zwart van verwe, kort doch dik van pluimen, hart van huid, fel in 't byten en duiken, en kort gewiekt, waar door ze niet vliegen konnen. Om dat nadeel te verzoeten, heett haar de goedertierne natuur aan yder poot een lederē vin gegeeven, waar door ze snel zwemmen konnen, doch haar gang te lande valt bezwaarlyk, en zyn ze gemakke-lyk t'onderhaalen. Onder de ruigte in uitgeschrabde zanthoolen leggen zy haare eyeren ten getalle van vier, zelden meer, die in grootte, de ganze eyeren gelyk en wit zyn, en zy met groote getrouwheid uitbroeyen en verdedigen.

Gekorvene dieren.

Ook leveren de beemden en bosschen veele zoorten van gekorvene dieren uit, die meest alle eene zeldzame en schoone verwe hebben, en van de Liethebbers dier vreemdigheden in Holland als groote klenodien in Kabinetten opgeslooten werden. Ook byen, die in holte stammen van bomen honig en wasch maken.

Vissen.

Nu koom ik tot de visschen, die in groote meenigte in de tafelbaay, en zo genaamden vishoek, misgaders in de Soldanhabaay, omtrent achtien mylen in 't noordwesten van de Kaap gelegen, gevangen worden. Deze zyn schobbige harders, elsten, steenbraassens, zantkruipers, een soort van platvis, van eenige Huigen genaamt, klipvissen, groote en kleene kreeften, misgaders verscheide andere. Noch vind men tusschen de klippen in de tafelbaay groote en kleine oesters, waar in men bywylen paarten ontdekt, misgaders groote mosselen, die zwart van binnen zyn, en een weinig zeewaarts schoone tongen.

IX. HOOFT-